

УДК 336.225:336.228.3

Ткачик Ф.П.*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри податків та фіскальної політики
Тернопільського національного економічного університету***Дармопук І.В.***студентка факультету фінансів
Тернопільського національного економічного університету*

ПОДАТКОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК СПОСІБ МІНІМІЗАЦІЇ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню фіскально-економічної сутності та причин ухилення від сплати податків. Розглянуто основні риси податкового консультування в контексті формування свідомості платників податків до виконання обов'язку сплати податкових платежів. Запропоновано посилювати фіскальний та соціальний ефекти від сумлінної сплати податкових платежів за рахунок залучення до процесу податкового консультування сертифікованих громадських і приватних установи.

Ключові слова: податкове консультування, ухилення від оподаткування, фіскальна політика, податкова культура, податкова свідомість, податкова перевірка, інформаційно-консультаційна діяльність.

Ткачкык Ф.П., Дармопук І.В. НАЛОГОВОЕ КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ КАК СПОСОБ МИНИМИЗАЦИИ УКЛОНЕНИЯ ОТ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Статья посвящена исследованию фискально-экономической сущности и причин уклонения от уплаты налогов. Рассмотрены основные черты налогового консультирования в контексте формирования сознания налогоплательщиков к исполнению обязанности уплаты налоговых платежей. Предложено усиливать фискальный и социальный эффекты от добросовестной уплаты налоговых платежей за счет вовлечения в процесс налогового консультирования сертифицированных общественных и частных учреждения.

Ключевые слова: налоговое консультирование, уклонения от налогообложения, фискальная политика, налоговая культура, налоговое сознание, налоговая проверка, информационно-консультационная деятельность.

Tkachyk F.P., Darmopuk I.V. TAX ADVICE – WAY TO MINIMIZE TAX EVASION

The article investigates fiscal and economic nature and causes of tax evasion. The main features of the tax advice in the context of the minds of taxpayers to the obligation of tax payments. A tighten fiscal and social effects of fair tax payments by involvement in tax consulting certified public and private institutions.

Keywords: tax consulting, tax evasion, fiscal policy, tax culture, tax consciousness, tax audit, information and consulting activities.

Постановка проблеми. Державі для ефективного виконання своїх функцій потрібні фінансові ресурси. Успішне функціонування економіки будь-якої країни тісно пов'язане з оптимальним і стабільно-прогресуючим забезпеченням формування дохідної частини бюджету. Одним із основних факторів, що негативно позначаються на наповненні бюджету протягом тривалого періоду, залишається таке явище, як ухилення від сплати податкових платежів. Як свідчить практика адміністрування встановлених законодавством України податків і зборів, конституційний обов'язок платників податків щодо повної і своєчасної сплати податкових платежів виконується не завжди і не усіма суб'єктами оподаткування. Часто це відбувається з причин нерозуміння громадянами глибинних аспектів такого обов'язку та недостатнього рівня їх інформування щодо важливих наслідків та ефектів оподаткування для держави та суспільства.

Ефективність впливу фіскальних інструментів на протидію виникнення такого явища, як несплата податкових платежів значно підсилюється за рахунок підвищення рівня розвитку податкового консультування та інформування платників податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість науковців і дослідників акцентують увагу на тому, що ухилення від сплати податків є одним із найактуальніших питань в контексті запобігання виникненню економічних правопорушень та використання резервів зростання фінансових ресурсів держави. Зокрема, такі позиції спостерігаються у працях В. Андрущенко, З. Варналія, В. Вишневського,

А. Веткіна, О. Десятнюк, Ю. Іванова, А. Крисоватого, Л. Сідельникової, В. Поповича та ін. Дослідження основних способів ухилення від сплати податків представлені в публікаціях таких вчених, як О. Воронкова, В. Дедекаєв, О. Задорожний, А. Кізіма, А. Кучер, Т. Сидоренко, О. Тищенко та ін. Поряд з цим проблема створення консультаційного сервісу займає вагомe місце в системі наукових розробок з питань реформування фіскальної системи і представлена в працях таких дослідників, як В. Балакін, Н. Башкірова, Н. Бондарчук, Р. Буссе, Т. Демішева, П. Кіріна, О. Смірнова, Ф. Ткачик, Д. Чернік та ін. Зрушенню у сфері надання консалтингових послуг у сфері оподаткування в Україні сприяє Спілка податкових консультантів України та Палата податкових консультантів України. Однак на практиці спостерігається недостатнє теоретичне опрацювання особливостей розвитку податкового консультування в Україні. На нашу думку, прогресуючі дії у сфері розвитку консультаційних послуг з питань податків та оподаткування на всіх рівнях здійснення фіскальної політики мінімізують випадки ухилення від сплати податків, що у свою чергу продукуватиме накопичення бюджетних ресурсів для задоволення потреб держави та суспільства.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні специфіки податкового консультування в Україні як фактора мінімізації випадків ухилення від сплати податкових платежів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови розвитку економіки України характеризуються низкою дестабілізуючих факторів, а саме: різкі

коливання валютних курсів, конфліктні дії в деяких регіонах України, домінуючі дефіцитні явища в бюджетній системі, нестабільність фіскального організаціїно-правового простору тощо. Фіскальна політика України за останні роки часто перелаштовувалася на новий лад і сьогодні перебуває в стані реформування та характеризується певною нестабільністю. Всі ці явища в комплексі з похідними від них розширюють спектр підстав для вчинення платниками податків дій, націлених на несплату податкових платежів. Тому досить важливо сьогодні вживати заходи на випередження таких подій, до яких належить і податкове консультування. Саме інформування та обізнаність платників податків можуть стати каталізатором на шляху до стабілізації та дієвого функціонування податкової системи України [1].

На жаль, у нашому суспільстві поширена думка, що людина, яка ухиляється від сплати податків, не є злочинцем, а навпаки – талановитим і винахідливим підприємцем. Треба також зазначити, що бажання збагатитися не є єдиною причиною ухилення від сплати податків. Але у цьому аспекті необхідно чітко розмежовувати категорії ухилення від оподаткування і уникнення.

Ухилення від сплати податків може реалізовуватися двома шляхами: шляхом використання незаконних методів і шляхом легалізованих дій. Ухилення від сплати податків визначається як сукупність легальних і незаконних способів приховування доходів від оподаткування [2, с. 53]. Ухилення від сплати податків в українській практиці прийнято розмежовувати на два методи: легалізоване зменшення оподаткування, яке називають уникненням від сплати податків, а також нелегальне – ухилення від сплати податків.

Ухилення від сплати податків – це протиправні дії суб'єктів господарювання, спрямовані на мінімізацію податкових зобов'язань усіма допустимими способами, наслідками яких, у випадку їх виявлення, може бути відповідальність за порушення податкового законодавства [3, с. 49].

На нашу думку, ухилення від оподаткування безпосередньо пов'язане з вчиненням незаконних та протиправних дій, націлених на приховування реальних прибутків чи (або) доходів та несплати податкових платежів, а уникнення може бути в інтерпретації податкового планування та податкової оптимізації.

У загальній фіскальній практиці визнаються такі причини ухилення:

- погіршення фінансового становища бізнесу та населення;
- складність у розрахунках податкових сум;
- особливості податкової системи та податкової політики, що проводиться в країні;
- нераціональна структура оподаткування;
- недосконалість юридичної техніки податкового законодавства;
- низький рівень інформатизації та кваліфікації у сфері боротьби з податковими правопорушеннями;
- недостатня захищеність працівників органів контролю при виконанні ними службових обов'язків [4, с. 58-59];
- недостатній рівень здійснення інформаційно-консультаційної роботи у сфері податків та оподаткування;
- недостатній розвиток міжнародної співпраці у справах з боротьби із податковою злочинністю та ін.

Але особливу увагу необхідно приділити морально-психологічним причинам, серед яких можна виокремити такі: негативне ставлення до чинної подат-

кової системи; низький рівень правової свідомості, обізнаності та культури населення; корислива мотивація та могутній власницький інстинкт, який особливо інтенсивно виявляється на рівні особистості; відсутність моральної відповідальності за ухилення від оподаткування; небажання в повній мірі приймати платниками податків податкове законодавство [5, с. 48].

Розглядаючи питання податкової свідомості, слід зауважити, що її відсутність у вітчизняних платників податків зумовлена насамперед радянським досвідом справляння податків. Загальновідомо, що в соціалістичній системі господарювання процес адміністрування податків був надзвичайно простим і не потребував турботи з боку держави щодо формування та підвищення рівня свідомості платників податків у цій сфері. Завдяки такому підходу з боку держави до формування податкової свідомості, платники податків на цьому етапі розвитку податкових правовідносин не мають історичного досвіду суспільної свідомості, відповідних податкових традицій, а їх податковий менталітет характеризується схильністю лише до примусової сплати податків [6, с. 95].

Тим не менше останнім часом українське суспільство все ж таки робить кроки до переосмислення своєї ролі в державі як платника податків. Зокрема суб'єкти оподаткування все частіше цікавляться інформацією в органів Державної фіскальної служби щодо полегшених умов ведення та оподаткування своєї господарської діяльності.

На підтримку і розвиток цього процесу ДФСУ в 2013 році на базі сервісу «Єдина база податкових знань» був розроблений новий сервіс «Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс» («ЗІР»), доступний за посиланням: zir.minrd.gov.ua [7]. Інформація сервісу систематизована за тематиками: оподаткування; митна справа; єдиний внесок; електронний підпис.

Функціонал ресурсу забезпечує можливість зовнішніх клієнтів веб-порталу використовувати в роботі запитання-відповіді з Базы знань, нормативно-правові документи, письмові консультації.

База знань постійно підтримується в актуальному стані і постійно оновлюється. Зокрема здійснюється моніторинг змін законодавства шляхом опрацювання інформації офіційних джерел інформації; проводиться інвентаризація Базы знань, яка дозволяє виявляти інформацію, що втратила актуальність; готуються проекти нових редакцій відповідей на запитання.

Поряд з цим важливо зазначити, що одним із негативних наслідків ухилення від сплати податків є розвиток корупції з різноманітними її проявами і формами. Останнім часом загрози фінансовій безпеці нашої держави значно зростають через участь у злочинних угрупованнях корумпованих представників різних ешелонів влади, контролюючих та правоохоронних органів. Підприємці, шукаючи шляхи зменшення податкового навантаження, здійснюють зловживання і підкуп осіб, які виконують контрольні та розпорядчі функції.

Головна небезпека цього явища в тому, що воно перероджує державний апарат, призводить до незворотних змін, які можна подолати лише завдяки кардинальним засобам. Тому боротьба з корупцією та організованою злочинністю є найбільш пріоритетною проблемою, що постала перед українським суспільством [8, с. 45].

З метою подолання корупції, ліквідації перешкод, що заважають створенню сприятливого бізнес-клімату, усунення непорозумінь у спілкуванні громадян

із посадовими особами органів Державної фіскальної служби усіх рівнів працює антикорупційний проєкт «Пульс» [9], який є індикатором якості взаємодії бізнесу та фіскальних органів. Створено всі умови для відкритого повідомлення платниками про неправомірні дії чи бездіяльність працівників відомства. Крім того, клієнти, які бояться наслідків звернення на сервіс «Пульс», мають змогу анонімно залишити інформацію, яка також обов'язково розглядається.

Протягом 2013 року підрозділами внутрішньої безпеки перевірено 341 повідомлення про можливі неправомірні дії з боку працівників тоді ще діючого Міністерства доходів і зборів, що надійшли на сервіс «Пульс». За результатами проведених перевірок повністю або частково підтвердилися 42 повідомлення. До дисциплінарної відповідальності притягнуто 18 осіб, 3 особи звільнено, винесено 16 офіційних застережень, розпочато 3 кримінальних провадження. Крім того, перевірено 1,4 тис. звернень від фізичних та юридичних осіб щодо можливих неправомірних дій працівників фіскальних органів, 435 з яких повністю або частково підтвердилися. Підтвердилось 42 повідомлення. До дисциплінарної відповідальності притягнуто 18 осіб, 3 особи звільнено, винесено 16 офіційних застережень, розпочато 3 кримінальних провадження.

Для виявлення передумов і обставин можливих протиправних дій з боку працівників фіскальних органів проведено близько 3,5 тис. службових перевірок та розслідувань. За їх результатами до дисциплінарної відповідальності притягнуто 1045 осіб та звільнено 162 особи [10].

Протягом 2013 року поетапно здійснювалося об'єднання податкового та митного аудиту. Було розроблено єдиний порядок проведення документальних перевірок. Уніфікація стандартів аудиту дозволила не тільки уникати правових колізій, а й сприяла зменшенню кількості перевірок з одночасним підвищенням якості державного контролю у податковій та митній сферах.

Поряд з цим, важливо констатувати, що в червні 2013 року створено єдиний Моніторинговий центр – потужний інструмент для аналітичного та інформаційного супроводження процесів детінізації економіки за допомогою найновіших розробок у сфері ІТ у форматі 24/7. Система з виявлення ризиків була повністю автоматизована і виключала людський фактор, а отже, і будь-які корупційні прояви. Моніторингова система виділила як «ризикові» менше 1%

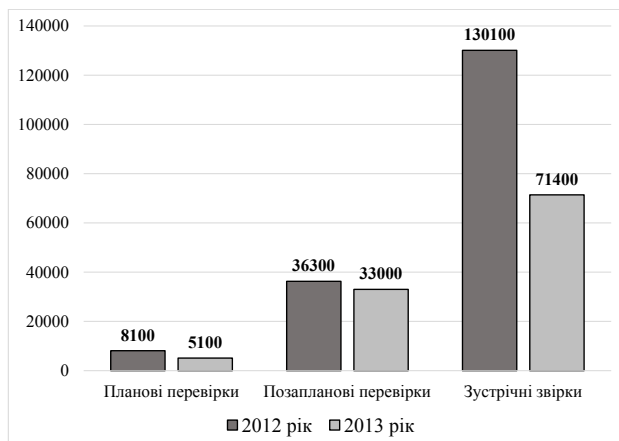

Рис. 1. Показники контрольної діяльності фіскальних органів у 2012–2013 рр.

Джерело: складено на основі [10]

zareєстрованих осіб, які у 2013 році збільшили сплату до бюджету в 1,5 рази [11].

Використання ризико-орієнтованої системи відбору платників до податкового аудиту сприяло зменшенню кількості перевірок суб'єктів господарювання.

За результатами всіх перевірок (див. рис. 1) у 2013 році донараховано до бюджету 7,2 млрд гривень узгоджених податкових зобов'язань [10].

На нашу думку, кроком на випередження щодо мінімізації здійснення перевірок може стати обізнаність і проінформованість платників податків за допомогою податкового консультування. Воно повинно націлюватися на сумлінне виконання платниками обов'язку сплати податкових платежів і, як наслідок, отримання від держави якісних суспільних благ в інтерпретації винагороди за такий сумлінний обов'язок. За розгортання таких подій високоюмовірним буде факт мінімізації мотиваційних чинників щодо пошуку та використання шляхів ухилення від оподаткування платником податку, оскільки він буде розуміти, що від рівня сплати податків до бюджету залежатиме рівень добробуту суспільства і його в тому числі. Тому ми можемо з упевненістю констатувати, що роль податкового консультування у цьому аспекті підвищить рівень податкової культури та грамотності платників податків, що вплине на їх рішення декларувати та сплачувати податкові платежі в повному обсязі.

Розгортаючи власну точку зору на головну мету податкового консультування, слід зазначити, що вона має проявлятися у формулюванні обґрунтованих роз'яснень та умінні донесення раціональних підходів щодо вирішення необхідного завдання чи ситуації, визначення шляхів і способів їх реалізації [11, с. 251].

Основними причинами інтенсивнішої імплементації податкового консультування в українську практику можна вважати такі:

- довгострокова тенденція до подальшого ускладнення національних податкових систем;
- внесенням частих змін та доповнень до податкового законодавства;
- бажання підприємств та організацій заощадити власні фінансові ресурси на законних підставах;
- намагання суб'єктів оподаткування мінімізувати податкові ризики, передресувати взаємодії з фіскальними органами та відповідальність на професіоналів;
- недостатня ефективність замикання всіх питань щодо правильності нарахування та своєчасності сплати податків та зборів тільки на головних бухгалтерів підприємств тощо.

Для того щоб податкові консультанти могли належним чином виконувати свої обов'язки, мати права, нести відповідальність, необхідно законодавче визначення їх місця у системі податкових правовідносин.

При порівнянні систем правового регулювання і організації податкового консультування в країнах Європи, одночасно стають помітним деякі відмінності між ними. За результатами наукових досліджень цієї галузі, що проводилися Науково-дослідним інститутом з «Прав професійних об'єднань вільних професій» при Університеті ім. М. Лютера (Німеччина), можна виокремити 2 критерії для порівняння національних структур [12].

Перший критерій полягає у порядку допуску бажаних на ринок податкового консультування. Сюди відносяться вимоги до особистих якостей і рівня кваліфікації претендента, а також ступінь винятковості

права на надання послуг як за колом осіб, які допускаються на цей ринок, так і за видами послуг, а також роль і місце професійних організацій та умови членства в них.

Другий критерій охоплює правила поведінки суб'єктів податкового консультування на ринку, а саме: права й обов'язки та професійна етика податкових консультантів, положення про страхування від професійної відповідальності та підвищення кваліфікації.

Розглядаючи на цій основі нормативну базу, виділяються дві істотно відмінні одна від одної системи регулювання правових відносин на ринку податкового консультування [13, с. 50-51]:

1) система «державного регулювання», що визначає нормативну базу для податкового консультування, яка в основному кодифікована законодавством і адресатами цього законодавства, вона при необхідності лише уточнюється;

2) система «саморегулювання», коли нормативна база для податкового консультування виключно встановлена самими дійовими особами.

В залежності від існуючих в окремих країнах систем регулювання правових відносин представлені і професійні об'єднання. При «державному регулюванні» у цій країні є спеціальний закон про податкове консультування і професійні об'єднання, які створені і діють на основі цього закону, підтримують його здійснення і контролюють його виконання. Членство в цій організації є обов'язковим. До країни-представників належать: Австрія, Угорщина, Німеччина, Італія, Польща, Франція, Хорватія, Словаччина, Чеська Республіка. Поряд з цим Люксембург і Португалія також належать до цієї групи, хоча членство у професійній організації там добровільне.

У країнах системи «саморегулювання» зазвичай немає спеціального закону, що регулює податкове консультування, тому професійні об'єднання діють виключно на основі самих собі поставлених правил і норм, а членство є добровільним. Власні нормативні положення, що видані професійним об'єднанням, зобов'язують тільки її учасників. З членством пов'язано право нести професійний титул, що вказує потенційному клієнту на очікуваний кваліфікаційний рівень податкового консультанта. До таких країн належать: Бельгія, Великобританія, Голландія, Ірландія, Іспанія, Фінляндія та Швейцарія.

В Україні назріла реальна необхідність кардинальних змін у підходах до взаємовідносин між платниками податків та Державною фіскальною службою, наслідком яких стане підвищення рівня добровільності сплати податків.

Для цього потрібно постійно проводити масово-роз'яснювальну роботу із платниками податків для підвищення податкової культури в суспільстві. На державному рівні розробити та запровадити загальнонаціональну програму формування податкової культури.

Працівники фіскальних органів повинні також широко використовувати методи впливу громадської думки на несумлінних платників податків, боржників бюджету. Розміщення в засобах масової інформації, на інформаційних стендах органів фіскальної служби та органів місцевої влади, фінансово-банківських установах, лікувальних закладах і будинках культури інформації щодо підприємств-боржників бюджету та їх керівництва має більший ефект, ніж заходи примусового стягнення платежів. Ці заходи будуть мати значний профілактичний та виховний вплив.

На нашу думку, підвищенню рівня податкової культури платників податків у першу чергу сприятиме розвиток податкового консалтингу в сфері оподаткування.

Моніторинг діючої практики інформаційно-консультативного розвитку податкової системи України показав деякі позитивні зрушення в розвитку ринку податкового консультування, зокрема створено Спільноту податкових консультантів України та Палату податкових консультантів України, введено професію «консультанта з податків і зборів» [14], розроблено та подано на розгляд до Верховної Ради України проект закону «Про податкове консультування в Україні» [15] тощо. Проте домінуючі випадки зосередження суб'єктів податкового консультування в державних установах не можуть комплексно вплинути на досконалий процес застосування прийомів консалтингу у сфері посилення фіскального та соціального ефекту від сплати податкових платежів. Необхідно залучати громадські й приватні установи, які сертифіковано матимуть право надавати консультації з питань податків та оподаткування.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, для розвитку вітчизняного податкового консультування відкриваються значні перспективи. Тому основним завданням у цій сфері на сьогодні є подолання перешкод розвитку консалтингових послуг в оподаткуванні. Це варто було б зробити на основі зарубіжного досвіду. На нашу думку, податкове консультування в Україні потрібно розвивати на основі чітко визначеного місця та ролі податкових консультантів у трьохсторонніх відносинах між платниками податків, фіскальними органами та податковими консультантами в інтерпретації не лише аудиторів, юристів та бухгалтерів, а й професійних громадських об'єднань. Це сприятиме формуванню якісно нового рівня відносин між суб'єктами оподаткування і контролюючими органами в сфері оподаткування, націлених на свідоме розуміння декларування доходів і прибутків і, як наслідок, появи не лише фіскальних ефектів, а й соціальних ефектів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ткачик Ф.П. Необхідність розвитку податкового консультування в Україні / Ф.П. Ткачик // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів: тези доповідей VI науково-практичної конференції. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2014 р. – 256 с.
2. Тищенко О.М. Ухилення від сплати податків та причини його виникнення / О.М. Тищенко, А.О. Єніна-Березовська // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2009. – № 1(4). – С. 52-56.
3. Сидоренко Т.О. Сутність та причини ухилення від сплати податків / Т.О. Сидоренко // Економічний часопис XXI. – 2010. – № 5-6. – С. 48-52.
4. Варналій З.С. Шляхи детінізації економіки України та її особливості / З.С. Варналій // Банківська справа. – 2007. – № 2. – С. 56-66.
5. Смірнова О.М. Податкове консультування: зміст і стан розвитку / О.М. Смірнова // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2011. – № 2(53). – С. 84-90.
6. Десятнюк О.М. Відхід від сплати податків: сутність та соціально-економічні наслідки / О.М. Десятнюк, І.Л. Федун // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу і статистики. – Тернопіль, 2011. – Вип. 9, ч. 3. – С. 94-99.
7. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zir.minrd.gov.ua/main/index/posibnyk>.
8. Воронкова О.М. Посилення протидії ухиленню від оподаткування в системі податкового адміністрування / О.М. Воронкова // Збірник наукових праць Національного університету дер-

- жавної податкової служби України. – 2011. – № 2. – С. 41-51.
9. Антикорупційний сервіс Державної фіскальної служби України «Пульс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/others/puls->
 10. Публічний звіт про діяльність Міндоходів України у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/data/files/10866.pdf>
 11. Ткачик Ф.П. Консультування в сфері митної справи: сучасний стан та перспективи розвитку / Ф.П. Ткачик // Наука молода. – 2014. – № 21. – С. 249-257.
 12. Буссе Р. Опыт Германии по информационному взаимодействию финансово-налоговых органов и налоговых консультантов / Р. Буссе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nalogforum.ru/php/content.php?id=767>.
 13. Смірнова О.М. Організаційно-правове регулювання податкового консультування: зарубіжний досвід / О.М. Смірнова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 8(111). – С. 47-52.
 14. Інформація з сайту Спілки податкових консультантів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.taxadvisers.org.ua/index.html>.
 15. Про податкове консультування в Україні: проект Закону України від 10 липня 2008 № 2745 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF24900A.html.

УДК 336.6

Толуб'як В.С.

*доктор наук з державного управління,
доцент кафедри фінансів*

Тернопільського національного економічного університету

ПЕНСІЙНІ РЕФОРМИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття присвячена дослідженню основних аспектів та особливостей пенсійної реформи в Австралії, Великобританії, Німеччині, Польщі та Франції на сучасному етапі їх державотворення. Встановлено, що сьогодні питання проведення пенсійної реформи є актуальна в багатьох країнах світу, незалежно від рівня економічного розвитку, що обумовлено старінням населення, зміною його вікової структури, ускладненням економічної ситуації. Проаналізовано практичні результати реформування пенсійної системи у цих країнах, що вплинули на суспільний добробут громадян.

Ключові слова: пенсійна політика, пенсійна система, пенсійна реформа, пенсійні фонди, пенсійне законодавство, модель пенсійної системи.

Толуб'як В.С. ПЕНСИОННЫЕ РЕФОРМЫ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ: ОСОБЕННОСТИ И РЕЗУЛЬТАТЫ

Статья посвящена исследованию основных аспектов и особенностей пенсионной реформы в Австралии, Великобритании, Германии, Польши и Франции на современном этапе их социального развития. Установлено, что сегодня вопрос проведения пенсионной реформы актуален во многих странах мира, независимо от уровня их экономического развития, что обусловлено старением населения, изменением его возрастной структуры, осложнением экономической ситуации. Проанализированы практические результаты реформирования пенсионной системы в этих странах, которые влияют на общественное благосостояние граждан.

Ключевые слова: пенсионная политика, пенсионная система, пенсионная реформа, пенсионные фонды, пенсионное законодательство, модель пенсионной системы.

Tolubiyak V.S. PENSION REFORM IN FOREIGN COUNTRIES: FEATURES AND RESULTS

The article investigates the main aspects and features of the pension reform in Australia, the UK, Germany, Poland and France at the present stage of their state. Found that today the issue of pension reform is relevant in many countries, regardless of their level of economic development, due to the aging population, changes in its age structure, complexity of the economic situation. Analyzed the practical results of the pension system reform in these countries, which affected the welfare of citizens.

Keywords: pension policies, pension system, pension reform, pension funds, pension legislation, model of the system.

Постановка проблеми. Становлення України як демократичної, соціально-орієнтованої, правової держави передбачає підвищення рівня життя її громадян, зокрема і покращення їх пенсійного забезпечення. Досягненню цього повинна сприяти виважена і збалансована соціальна та пенсійна політики, що мають спрямовуватись на соціальний прогрес, подолання бідності шляхом створення нових робочих місць, зменшення майнового розшарування населення, поліпшення добробуту, посилення соціальної стабільності, створення умов, за яких громадяни матимуть можливість контролювати свої пенсійні накопичення у працездатному віці.

Необхідність реформування пенсійного забезпечення викликано низкою об'єктивних факторів: економічних, демографічних, соціально-політичних. Сьогодні ця проблема актуальна в багатьох країнах світу, незалежно від рівня економічного розвитку, що обумовлено старінням населення, зміною його вікової структури, ускладненням економічної ситуа-

ції. Розв'язувати її потрібно, ретельно зваживши усі фактори та можливості як держави, так і її громадян. При цьому необхідно враховувати національні традиції та менталітет.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика кількість вітчизняних науковців упродовж останніх років досліджують проблеми пенсійного забезпечення в Україні, зокрема І. Гнібіденко, Е. Лібанова, В. Мельничук, С. Маслічук, А. Федоренко. Дослідженням світового досвіду реформування пенсійних систем присвячені праці Л. Аксьонової, Н. Луговенко, МакТаггарта, В. Шосейка та ін. Проте значна частина питань, що стосуються світового досвіду організації систем пенсійного забезпечення та особливості проведення пенсійної реформи, потребують більш детального науково-теоретичного опрацювання на кожному етапі їх проведення.

Невирішена частина загальної проблеми. Незважаючи на те, що в Україні реалізується пенсійна реформа уже кілька років, однак існує багато проблем,